

tutarak nümismatik ile uğraşanları bu husûsta gayret sarfetmeğe dâvet eder.

Bundan bir zaman sonra Albert Krafft³ bir yazısında mezkûr sikkeyi ele almış ve *النَّاصِرُ لِلدِّينِ* kelimelerini çeviren yazıyı okuduğu ve fakat mâna veremediğini söylemiş, yalnız bu mâna veremediği yazıyı ma'alesef neşretmemiştir⁴. 1896 da Markof'un, Ermitage müzesinin envanterini tanzim ederken bu sikke üzerinde durduğu, onun yalnız resmini çizmekle iktifa ettiği malûmdur. Ben, bahis mevzu'u olan ibârenin şu:

السُّلْطَانُ الْمُعْظَمُ بَدْرُ الدُّنْيَا وَالِدُ الْغِيَاثِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ

şeklinde okunabileceğini zannediyorum. İbârenin mânası ise «Emir ül-mü'minin'i kurtaran büyük sultan Bedr üd-dünya» demektir.

Ahlat Emiri Bektimur'un sikkesi

Sikkenin sahibi Seyfüddin Bektimur hakkında biraz malûmat verelim. Bu zat Ahlat Emiri Şah Ermen Zahirüddin'in kölesidir. Kendisi 578 senesinde Atabek Uzleddin ülkesine tecâvüz eden Sultan Salâhüddin'e karşı Ermen Şah'ın yardımını istedi. Ermen Şah Sultan'a Bektimur'u elçi olarak gönderdi ve Musul'un istilâsından vazgeçmesini ricâ etti. O sıralarda Salâhüddin Sencer, şeh-

³ Albert Krafft, *Adressées à M. Mohl sur la lettre VIII de M. de Sancy à M. Reinaud, Journal Asiatique*, 1843, s. 299 - 306

⁴ Artuk sikkelerinde olduğu gibi bu sikkenin üzerinde bulunan halife ismi (النَّاصِرُ لِلدِّينِ) yanlış olarak (النَّاصِرُ لِلدِّينِ) şeklinde yazılmıştır.

rin önünde bulunuyordu. Ermen Şah'ın bu isteğini yerine getiremediğinden Bektimur kızgın bir haide Efendisine döndü⁵. Ermen Şah ordugâhından ayrılarak Mardin Artukülerinden yeğeni Kutbüddin İlgazinin yanına gitti ve biraz sonra Atabek gelip bunlarla birleşti⁶. Diğer taraftan Erzen ve Bitlis Emiri Devlet Şah kendilerine iltihak etti. Bunların birleştiğini haber alan Sultan Salâhüddin, yeğeni Takıyüddin'i Hama'dan çağırdı ve kendisi Re'sülayn'a geçti. Onun gidişini haber alan müttelikler dağıldılar. Sultan Salâhüddin, ordusu ile Mardin'e geldi; fakat şehri ele geçirmeden Amid'e gitti. Ötedenberi Artukoğlu Nurüddin Muhammed, Sultanı bu şehrin Nisanoğlu Bahaüddin'den almasına teşvik ediyordu. Sultan, 579 senesinde Amid'i alarak Nurüddin Muhammed'e verdi⁷. İkinci Sökman, sağlığında memleket büyüklerine; Mardin Artukülerinden yeğeni Kutbüddin İlgazi'ye biy'at etmeleri için vasiyet etmişti. Bu zat kendisinden evvel öldüğü ve halefinin de küçük olması yüzünden, biraz sonrada Sökman'ın (581-1185) senesinin rebiülâhir ayının 9 unda ölümü üzerine tahta geçecek bir vâris kalmamıştı. Bektimur bundan istifâde ederek vezir Mecdüddin al-raşiki'yi bertaraf ederek Ahlat Emiri oldu. O sıralarda Ahlat ve Bitlis'in ileri gelenleri bu yerlerin, acemlerin eline geçmesinden korkarak Sultanı, Ahlat'a davet ettiler. Sultan ordu kumandanlarının fikrini aldıktan ve Musul'u ele geçiremeyeceğini anladıktan sonra vaziyeti Halifeye bildirerek hazırladığı ordunun başına Nasirüddin Muhammed b. Esedüddin Şirkuh'u ve Takıyüddin Ömer b. Şahinşah'ı geçirerek yola çıkardı. Bunlar Fırat nehrini geçerek Meyafarikin'e ve buradan da Diyarbakır'a bağlı Süveyda ve Hani'yi aldıktan sonra 4000 kişiden ibâret bulunan Bektimur ordusunu darma dağın ederek Ahlat arazisine girdiler. Bektimur o esnada Ahlat'a tâbi bir kal'ada kapatmış olduğu Mecdüddin al-raşiki'nin öldürülmesi için kal'a muhafızına emir verdi. Fakat Takıyüddin daha evvel burayı işgal ederek Mecdüddin'i serbest bıraktı ve Ahlat'ı kuşattı. Bu kuşatma uzun sürdüğünden Takıyüddin muhasaradan vaz geçerek Malazgird'i tazyika başladı⁸

⁵ *Ibn al-Aşir, Al-kâmil fî târih*, XI, s. 184.

⁶ Abd al-Rahmân b. Haldün, *Kitâb al-Şihar ve divân al-mâbtadâ*, V, s. 299.

⁷ *Ibn al-Aşir*, XI, s. 185; *Ibn Haldün*, V, s. 299; *Ibn Haekal*, s. 223.

⁸ Abu'l-Farac Abd al-Rahmân b. al-Cavzi, *Mir'at al-zamân*, Şikago

ve tam şehri alacağı bir sırada birdenbire hastalanarak vefat etti.

Tarihçi Aynî, *'İkd al-cumân fi târih-i ehl al-zamân* (cüz 25 varak 616) da *Baybars tarihi*'nden naklen şöyle demektedir:

توفي الملك المظفر تقي الدين بارض اخلاط في حصار منازكرد و دفن بيا فارقين ثم نقل الى حما رحمة الله...

Tercümesi: «Ahlât arazisinden olan Manazkerd muhasarasında öldü ve Meyyafarikın'a gömüldü, sonra cesedi Hama'ya naklolundu Allah rahmet eyleye»

Bektimur derhal vaziyete hâkim oldu. 1193 (589) yılının başlarında en büyük düşmanı Salâhüddin ölünce çok sevindi. السلطان المعظم unvanını aldığı gibi ismine de Melikülaziz dedirtti. Meyyafarikın'ın muhasarası için hazırlığa başladı. İbn al-Aşîr bu vak'adan bahsederken şöyle diyor:

في هذه السنة اول جمادى الاولى قتل سيف الدين بكثر صاحب خلاط وكان بين قتله وموت صلاح الدين شهران فانه اسرف في اظهار الشماة بموت صلاح الدين فلم يمهله الله تعالى و لما بلغه موت صلاح الدين فرح فرح كثيرا وعمل تحتنا جلس عليه ولقب نفسه بالسلطان المعظم صلاح الدين وكان لقبه سيف الدين فصيره وسمى نفسه عبدالرزق.

Tercümesi: «Bu senede Cumadelulâ'nın ilk gününde Ahlat Emiri Seyfüddin Bektimur öldürüldü. Katli ile Salâhüddin'in ölümü arasında iki ay vardır. Salâhüddin'in ölümüne çok sevindi. Fakat tanrı ona da meydan vermedi. Salâhüddin'in ölüm haberini aldığı zaman çok sevindi ve kendisine bir taht yaptırarak üstüne oturdu ve Sultan al-muazzam lâkabını aldı. Hâlbuki asıl lâkabı Seyfüddin idi ve Abdülâziz adını aldı.»

Fakat bu mes'udâne hayat çok sürmedi. Sultan Salâhüddin'in ölümünden iki ay sonra, Ayna hatunun kocası, damadı Hezârî Dînârî tarafından katledildi⁹.

basması 1907, VIII, s. 245; Abu'l-Farac, *Târih-i muhtaşar al-duval*, s. 383; Abü Şâma, *Kitâb al-ravzâtayn fî aḥbâr al-davlatayn*, II, s. 63 (*Recueil historique de crois, Orient*, V, s. 78 ve 107).

⁹ Abu al-Valîd Muhammad b. Şaḥna, *Ravzât al-manâzır fî aḥbâr al-avâ'il v'al-avâḥır* (İbn al-Aşîr'in kenarında, XII, 25) sene 589 vuku'âtına bakınız; Dequignes (Hüseyin Cahid tercümesi), *Türklerin Tarih-i Umumi*, VI, İstanbul 1924 S. 237.